

विवाहः

अस्यापवादो यथा, राजमार्तके ।
 “विषप्रदिग्धेन हतस्य पत्रिणा
 नृगस्य मांसं शुभं च तादृते ।
 यथा तथात्राण्डुदुयाद एव
 प्रदूषितोऽन्योऽप्युपशुभावहम् ॥”
 अथ पञ्चशलाकचक्रम् ।
 “ऊर्ध्वं रेखास्थिताः पञ्च तिर्यक् पञ्च तथैव च ।
 दे दे च कोणयो रेखे साभिजित् कृत्तिका-
 दिकम् ॥
 शुभ्मकोणे द्वितीये तु लेखयेत् सर्वकर्मणि ।
 क्रूरैर्मित्रमयी सौम्यैर्न चित्रं परिवर्जयेत् ॥
 नत्वायाते च ये दोषा ये च सप्तशलाकके ।
 ते सर्वे प्रभवन्त्यत्र नाम्ना पञ्चशलाकके ॥
 अथ चक्रान्वये कश्चित् पादवेध ददेव्यते ॥”
 तदुक्तं रत्नमालायाम् । केचित्तत्रापीक्यते पाद-
 वेध इति । इति पञ्चशलाकाचक्रम् ॥ * ॥
 रत्नमालायाम् ।
 “अथ द्वादशगुणरश्मिरवनीकगुणुत्तरीयं गुरुः
 षष्ठं चाष्टममकंजस्तु पुरतो हन्ति स्फुटं नलया ।
 पश्चात् सप्तममिन्द्रजस्तु नवमं राहुः सितः
 पञ्चमम् ।
 द्वाविंशं परिपूर्णस्फूर्तिरुदुपः सन्ताडयेन्नेतरत् ॥”
 नत्वापातोऽयम् ॥ * ॥
 “पापात् सप्तमगः शशी यदि भवेत् पापेन
 सुक्तोऽथवा
 यज्ञात् तं परिवर्जयेत् सुविमतो दोषो ह्ययं
 कथ्यते ।
 यात्रायां विपदो यदि सुतवयः शौरेय रोगोद्-
 भवो-
 ऽप्युदाहे विधवा व्रते च मरणं शूलच पुंस्क-
 र्मेणि ॥” * ॥
 “रविमन्दकुचाक्रान्तं नृगाङ्गात् सप्तमं
 त्यजेत् ।
 विवाहयात्राचूडासु यद्वह्मप्रवेशने ॥”
 यामित्रवेधः ॥ * ॥
 “मूलत्रिकोणनिजमन्दिरगोऽथ पुशो
 मित्रार्चसौम्ययज्ञगोऽथ तदीक्षितो वा ।
 यामित्रवेधविहितानपहृत्य दोषान्
 दोषाकरः शुभमनेकविधं विधत्ते ॥” * ॥
 भोजराजः ।
 “त्रिषष्टि दशैकादशगो दिनेशः
 सुतार्थसौभाग्यशुभप्रदः स्यात् ।
 वैधव्यतादृमराशिसंख्यः
 शेषेय रगुःखशुचः करोति ॥”
 रविशुद्धिः ॥ * ॥
 “कन्यामन्त्रशुद्धौ स्याद्विवाहः शुभकर्मणाम् ।
 पश्चाद्भर्तुस्त्रिशुद्धा तु यात्रापुण्योत्सवादिपः ॥”
 विद्याधरोविलासे ।
 “पुंसामर्कः स्रुतो योनिर्योषितामन्त्रतुतिः ।
 अतः पुंयोषितोः शस्तं वलमर्कशशङ्कम् ॥
 गोचरशुद्धाविष्टं कन्याया यज्ञतः शुभं वीक्ष्य ।
 तिस्रकिरण्यं पुंसः श्रेयेरवलेरपि विवाहः ॥

विवाहः

द्वितीयपुत्राङ्कगतः प्रभाकरः
 त्रयोदशाहात् परतः शुभप्रदः ।
 न जन्मसप्तम्यवरन्त्यगस्तथा
 करोति पुंसामपि तादृशं फलम् ॥”
 तथा त्रयोदशाहात् परतः ॥ * ॥
 “त्रयोदशदिनान्त्योर्दश षडधरणीसुतः ।
 साहं दिनच शीतोऽशुभसमेकादशं तमः ॥
 शौरिः पादाधिकं वर्षं सावानष्टौ दृष्टस्यति ।
 भवनाहं भृगुः सौम्यो यावन्नाशशुभाः फलम् ॥
 कथं व्रतादिके द्दुर्गं तथा शिवभागगाः ॥ * ॥
 लभे तत्पञ्चमे तूर्त्ये नवमे दशमे तथा ।
 गुरुर्भृगुर्वा दोषमो विवाहे वर्हते शुभम् ॥”
 अथमेव सुतद्विषययोगः ॥ * ॥
 “गोधूलिं त्रिविधां वदन्ति सुनयो नारीविवा-
 हादिके
 हेमन्ते शिशिरे प्रयाति नृदुतां पिच्छीकृते
 भास्करे ।
 योष्णेऽह्नास्तमिते वसन्तसमये भानौ गते
 दृश्यतां
 सूर्ये चास्तसुपगते च नियतं प्राट्दृशरत्न-
 कालयोः ॥ * ॥
 लयं यदा नास्ति विप्रहृष्टमन्यद-
 गोधूलिकां तत्र शुभां वदन्ति ।
 लभे विशुद्धे सति वीर्ययुक्ते
 गोधूलिका नैव फलं विधत्ते ॥ * ॥
 नास्ति नृगहा न तिथयो न च विष्टिवारा
 नृचाणि नैव जनयन्ति कदापि विप्रम् ।
 अथाहृतः सततमेव विवाहकावे
 यात्रासु चायसदितो भृगुलेन योगः ॥ * ॥
 मार्गे गोधूलियोगे प्रभवति विधवा साधमासे
 तथैव
 पुत्रायुर्धनयौवनेन सहिता कुम्भे स्थिते
 भास्करे ।
 वैशाखे सुखदा प्रजाधनवती ज्येष्ठे मतेर्मानदा
 आषाढे धनधान्यपुत्रबहुला पाणिग्रहे
 कन्यका ॥” * ॥
 विवाहपटले ।
 “सूदा धनुषि च कुलटा तत्पूर्वार्धे सतीत्यपरे
 जगुः ॥” * ॥
 ज्योतिःसारसंग्रहे ।
 “विवाहे तु दिवाभागे कन्या स्यात् पुत्र-
 वर्जिता ।
 विरहानलदग्धा सा नियतं खाभिघातिनी ॥ * ॥
 महाभारते ।
 “रात्रौ दानं न शंसन्ति विना चाभकदक्षि-
 णाम् ।
 विद्यां कन्यां द्विजश्रेष्ठा दीपमन्नं प्रतिश्रयम् ॥” * ॥
 यावः ।
 “रिक्तासु विधवा कन्या दर्शयेत् स्याद्विवा-
 हिता ।
 श्रनेचरदिने चैव यदा रिक्ता तिथिर्भवेत् ।
 तस्मिन् विवाहिता कन्या पतिसन्तानवर्हिता ॥”

विवाहः

स्रुतिः ।
 “धर्मार्थकाममोक्षायां दाराः संप्राप्तिहेतवः ।
 परीत्यन्ते प्रयत्नेन पूर्वमेव करयन्तात् ॥” * ॥
 मनुः ।
 “अथ ज्ञात्रीं सौम्यनाम्नीं हंसवारणगामिनीम् ।
 तनुलोमकेन्द्रादशनां नृद्वज्रीसुहृद्देत् स्त्रियम् ॥” * ॥
 शातातपः ।
 “हंसखनां मेघवर्णां मधुपिङ्गललोचनाम् ।
 तादृशीं वरयेत् कन्यां यद्वह्यः सुखमेधते ॥” * ॥
 भविष्ये ।
 “प्रतिष्ठिततलाः सन्त्यु रक्ताम्बीजसमन्विताः ।
 तादृशाश्चरणा धन्या योषितां भोगवर्हताः ॥”
 प्रतिष्ठितो भूमौ लयः समस्तलोऽधोभागो देयां
 तं तथा ॥ * ॥ मनुः ।
 “नोद्वेहेत् कपिलां कन्यां नाधिकाङ्गीं न
 रोगिणीम् ।
 नालोमिकां नातिलोम्बीं न वाचाटां न पिङ्ग-
 लाम् ॥
 नर्चट्चनदीनान्नीं नान्यपर्वतनामिकाम् ।
 न पश्यहिप्रेक्षानाम्नीं न च भीमखनामिकाम् ॥”
 प्रतिप्रसवमाह मत्स्यसूक्ते ।
 “गङ्गा च यमुना चैव गोमती च सरस्वती ।
 नदीष्वामां नाम दृष्टे मालती तुलसी अपि ।
 रेवती चान्विषी मेघ रोहिणी शुभदा भवेत् ॥”
 कृत्यचिन्तामणौ ।
 “नेत्रे यस्याः केकरे पिङ्गले वा
 स्यादुःशीला श्वावलेलेक्षणा च ।
 कूपी यस्या गण्डयोः सक्षिताया
 निःसन्दिग्धः बन्धको तां वदन्ति ॥” * ॥
 नन्दिकेश्वरपुराणे ।
 “श्यामा सुकेशी तनुलोमराजो
 सुभूः सुशीला सुगतिः सुदन्ता ।
 वेदीविमथा यदि पङ्कजाक्षी
 कुलेन हीनापि विवाहनीया ॥
 छटा कुदन्ता यदि पिङ्गलाक्षी
 लोम्ना समाकीर्णसमाङ्गयष्टिः ।
 मध्ये च पुष्टा यदि राजकन्या
 कुलेऽपि योग्या न विवाहनीया ॥” * ॥
 हारीतः ।
 “तस्मात् कुलनक्षत्रविज्ञानोपपन्नां वरयेत् ॥”
 नचक्षोपपन्नां नाङ्गीनक्षत्रहीनाम् ॥ * ॥
 नाङ्गीनक्षत्रमाह खरोदये ।
 “अश्विन्यादि लिखेच्चक्रं सर्पाकारं त्रिनाडिकम् ।
 तत्र वैधव्यशान्त्र्यं विवाहादि शुभाशुभम् ॥
 त्रिनाड्यैवधनचक्रमश्विन्यादियुगोत्तरा ।
 हस्तोन्मूलवाक्यः पूर्वभाद्रपदाक्षया ॥
 याव्यः सौम्यो गुरुर्नोनिश्चिन्ना मित्रजलाह्वयम् ।
 धनिष्ठा चोत्तराभद्रा मध्यानाङ्गीयवस्थिताः ॥ * ॥
 कृत्तिका रोहिणी सर्पो मघा स्वातीविशा-
 खके ।
 उत्तरा श्रवणा पौष्णं छटनाङ्गीयवस्थिताः ॥ * ॥
 अश्व्यादिनाङ्गीवैधर्ष्यं षष्ठं द्वितीयकं क्रमात् ।